

Bibliografie:

1. AGHEANĂ, V., Dezvoltarea cognitivă la copii cu deficiență mintală. Editura Universității din București, București, 2017.
2. American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5th ed. Washington. 2013.
3. EMERSON E, KIERNAN C, ALBORZ A, et al. The prevalence of challenging behaviours: a total population study. *Research in Developmental Disabilities*, 22, 2001, p. 77–93
4. ENĂCHESCU, C., 2005, *Tratat de psihopatologie*. Editura Polirom, Iași, 2005.
5. LOWE K, ALLEN D., JONES E. Challenging behaviours: prevalence and topographies. *Journal of Intellectual Disability Research*, 51, 2007, p.625–36
6. POPOVICI, D.V., IONESCU, C. Managementul clasei de elevi cu tulburări de comportament. *Revista de Psihopedagogie*, 2, 2007, p. 41-52
7. World Health Organization. *International statistical classification of diseases and related health problems*, 11th revision. Geneva. 2019.

SISTEMUL MULTI-NIVELAR DE SUPORT PENTRU COPIII CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

Bulat Galina,
doctor în pedagogie,
manager de proiect, Lumos Foundation

Abstract:

In our days, it is generally recognised the crucial importance of education as a compulsory prerequisite for developing sustainable and inclusive societies. To accomplish this mission, the educational system and its entities have to ensure access to education for all and to deliver meaningful, inclusive education to all children depending on their potential and educational needs. In this regard, a multi-tiered system of support must be developed in schools to ensure every child receives the appropriate level of support and achieve relevant learning outcomes.

Rezumat

La etapa contemporană, este general recunoscut rolul crucial și importanța educației ca precondiție obligatorie pentru dezvoltarea unor societăți durabile și incluzive. Pentru a realiza această misiune, sistemul educațional și entitățile sale trebuie să asigure accesul la educație pentru toți și să ofere educație semnificativă, incluzivă tuturor copiilor, în funcție de potențialul și nevoile lor educaționale. În acest sens, în școli urmează să fie dezvoltate sisteme de suport pe mai multe niveluri, pentru a se asigura că fiecare copil primește nivelul adecvat de sprijin și obține rezultate relevante în învățare.

Cuvinte-cheie: *educație, cerințe educaționale speciale, educație incluzivă, suport educațional, sistem multi-nivelar de suport.*

Dreptul la educație este considerat unul fundamental și universal, de care pot și trebuie să beneficieze toți copiii. Asigurarea acestui drept este, în prezent, în centrul politicilor educaționale ale statelor lumii, este afirmată și recunoscută ca prioritate și obiectiv global [3]. Totodată, este recunoscut și faptul că dreptul în sine nu asigură accesul efectiv, de aceea se insistă pe dreptul la **educație de calitate pentru toți**, aceasta semnificând incluziunea, implicarea și participarea nemijlocită în procesul educațional. Dezideratele respective se realizează plenar prin crearea oportunităților pentru fiecare copil, indiferent de abilitățile lui fizice sau intelectuale, ca să fie inclus în sistemul de învățământ general și să beneficieze de educație incluzivă, gratuită și de calitate, în condiții de egalitate cu semenii lui din comunitatea în care trăiește.

Educația incluzivă trebuie privită nu ca o simplă schimbare tehnică sau organizațională, ci ca o transformare de paradigmă și o abordare bazată pe angajamentul de a respecta toți copiii și fiecare copil, și a recunoaște obligațiile sistemelor de învățământ de a se adapta continuu pentru a răspunde cerințelor educaționale generale și speciale. Acest lucru, însă, se poate realiza doar cu condiția că procesul de proiectare, organizare și furnizare a educației ia în considerare capacitatea de participare, potențialul și necesitățile de învățare ale fiecărui copil, valorizează diversitatea în instituția de învățământ și în sala de clasă, o privește și o promovează mai degrabă ca pe o resursă, decât ca pe un obstacol.

În incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale în învățământul general un rol determinant îl au intervențiile de suport necesare pentru asigurarea achiziționării de către copii a competențelor care facilitează dezvoltarea și asigură, în perspectivă, viața independentă și afirmarea personală.

Practica educațională demonstrează că diferite grupuri de copii necesită diferite forme/tipuri/volume de suport. Această varietate a dat naștere conceptului de *sistem multi-nivelar de suport* (SMNS), care este un cadru integrat și comprehensiv, ce se focalizează pe învățarea diferențiată, centrată pe copil, pe cerințele individuale ale copiilor și pe alinierea tuturor sistemelor de suport în scopul realizării obiectivelor de asigurare a reșetei academice și sociale a copiilor [2].

SMNS oferă oportunitatea creării cadrului educațional favorabil identificării rapide și abordării cerințelor educaționale ale copiilor, prin îmbunătățirea sistemică, continuă, în care soluționarea problemelor și luarea deciziilor bazate pe date sunt practicate la toate nivelurile procesului educațional pentru sprijinirea copiilor în reușita academică, comportamentală și socială.

SMNS utilizează practici de instruire, intervenție și evaluare bazate pe dovezi de înaltă calitate, ca să se asigure că fiecare copil primește nivelul adecvat de sprijin pentru a reuși. Un sistem de suport cu mai multe niveluri ajută instituțiile de învățământ să își organizeze resursele în cel mai eficient mod, astfel ca să susțină fiecare copil pentru a realiza obiectivele generale sau individuale ale învățării.

SMNS este o abordare proactivă, conținând câteva elemente-cheie:

- Evaluarea inițială/primară și, după caz, complexă a dezvoltării copiilor, la începutul fiecărui an de învățământ;
- Creșterea nivelului de sprijin țintit pentru cei care au nevoie;
- Elaborarea și punerea în aplicare a planurilor integrate, care se adresează necesităților academice, comportamentale, sociale și emoționale ale copiilor;
- Utilizarea strategiilor eficiente de predare-învățare-evaluare, bazate pe dovezi;

- Abordarea necesităților de sprijin la nivelul întregii instituții, cu implicarea cadrelor didactice pe discipline școlare, cadrelor didactice de sprijin, psihologilor și altor specialiști care lucrează în echipă pentru a identifica și a răspunde cerințelor copiilor;
- Dezvoltarea profesională a personalului, astfel încât acesta să poată oferi suport calificat și să monitorizeze progresul copiilor în mod eficient;
- Implicarea familiei, pentru valorizarea părinților ca parte a procesului educațional/de suport;
- Monitorizarea frecventă a progreselor copiilor, în scopul colectării datelor suficiente și relevante pentru a decide asupra nivelului/volumului/intensității intervențiilor de suport necesare.

Elementele-cheie enumerate mai sus se consideră și se concretizează la fiecare dintre cele trei niveluri ale SMNS:

- **Nivelul 1:** proces la nivelul întregii clase/grupe. Toți copiii sunt instruiți cu aplicarea celor mai eficiente metode, care asigură rezultatele învățării. Evaluările curente îi identifică pe cei care nu reușesc în baza strategiilor generale și necesită intervenții țintite pentru consolidarea punctelor forte și abordarea cerințelor speciale. La acest nivel, se acordă suport *universal* care are următoarele caracteristici de bază:
 - Predarea conținutului învățării conform curriculumului general;
 - Implicarea tuturor copiilor în procesul de predare-învățare în condiții generale;
 - Asigurarea reușitei academice a tuturor copiilor;
 - Crearea unor relații productive între pedagogi și copii și a unui climat pozitiv în mediul educațional;
 - Dezvoltarea unei culturi incluzive, colaborative, inclusiv prin implicarea părinților și comunității.
- **Nivelul 2:** intervenții în grupuri mici. Copiii care nu reușesc să achiziționeze competențe de învățare în cadrul și conform regulilor programului general, beneficiază de sprijin în grupuri mici. Acest sprijin se acordă în baza unor programe speciale. Obiectivul este de a le oferi copiilor suportul necesar pentru a evita eșecul școlar în cazul limitării activităților doar la nivelul 1. La acest nivel, se acordă suport *țintit*, având următoarele caracteristici de bază:
 - Crearea oportunității de a achiziționa competențele necesare conform standardelor curriculumului general;
 - Planificarea intervențiilor pe baza evaluării, analizei și obiectivelor de realizat;
 - Furnizarea unor intervenții extinse, în cazul competențelor sub nivelul standardelor (se vor realiza suplimentar la orele de bază);
 - Concentrarea pe abilități prelabile care contribuie la formarea competențelor conform standardelor;

- Monitorizarea și evaluarea periodică a progresului.
- **Nivelul 3:** intervenții de suport individualizat înalt specializate. Pentru copiii care nu reușesc să achiziționeze competențe de învățare în grupurile de la nivelul 2, se planifică programe de sprijin individualizat (sau în grupuri de până la 3 copii), care se realizează în sesiuni/intervenții mult mai concentrate. La acest nivel, se acordă suport *intensiv* cu următoarele caracteristici de bază:
 - Reducerea mărimii grupului până la suport unul-la-unul;
 - Acordarea de sprijin adițional: pentru cazurile când intervențiile țintite nu au fost reușite/nu au contribuit la atingerea obiectivelor de învățare;
 - Acordarea de suport individualizat și ”stratificat”;
 - Creșterea duratei și frecvenței suportului;
 - Specializarea (îngustarea) instruirii/intervenției;
 - Alocarea de resurse de suport adiționale;
 - Reevaluarea cerințelor și obiectivelor educaționale.

De reținut că toate cele trei niveluri sunt inter-relaționate, formele de sprijin cresc în intensitate de la un nivel la altul și admit trecerea de la un nivel la altul – fie graduală în creștere, fie în ambele sensuri. De exemplu, este posibil ca unii copii care beneficiază de suport prin intervenții în grupuri mici (nivelul 2) să ”coboare” la nivel 1 sau să se „ridice” la forma de suport unul-la-unul. Totodată, este important că sistemul multi-nivellar privește copilul integral, cu toate domeniile de dezvoltare, motiv din care susține creșterea performanței academice, dar sprijină și alte domenii, cum ar fi comportamentul, necesitățile socio-emoționale și altele.

Cercetările în domeniu [1, 4, 5] estimează că există o distribuție procentuală a contingentului de copii pe fiecare nivel. Totuși, se va ține cont de faptul că există un anumit grad de relativitate în distribuția respectivă și aceasta urmează a fi considerată în practica educațională curentă.

Niveluri de suport	Tipuri de intervenții	% copii
Nivelul 1 – Universal	<ul style="list-style-type: none"> • Furnizarea curriculumului general; la necesitate – prin metode de instruire diferențiată. • Promovarea/aplicarea reglementărilor instituționale și a celor de la clasă privind comportamentul și managementul acestuia. • Organizarea activităților de dezvoltare socio-emoțională armonioasă. 	85
Nivelul 2 – Țintit	<ul style="list-style-type: none"> • Planificarea și furnizarea suportului educațional țintit, conform cerințelor educaționale speciale identificate. • Acordarea intervențiilor de suport în/pentru administrarea comportamentelor. • Realizarea programelor individualizate de asistență psihologică, alte tipuri de asistență pentru dezvoltarea socio-emoțională. 	10

Nivelul 3 – Intensiv	<ul style="list-style-type: none"> • Organizarea și furnizarea învățării prin intervenții specializate, în teme – unul-la unul. • Implementarea programelor de asistență individualizată intensivă pentru abordarea comportamentelor provocatoare. • Acordarea suportului prin terapii specifice, pentru formarea capacității de autoadministrare și dezvoltare socio-emoțională. 	5
-----------------------------	--	---

Potrivit SMNS, sprijinul crește în intensitate odată cu reducerea numărului de copii care necesită suport educațional. Este o distribuție logică, determinată de complexitatea și diversitatea cerințelor speciale ale copiilor și a răspunsului pe care urmează să îl ofere instituția de învățământ acestor cerințe.

La fiecare dintre nivelurile SMNS, elementele de bază ale procesului educațional au anumite particularități de care trebuie să se țină cont la planificarea și realizarea propriu-zisă a procesului:

	Nivelul 1	Nivelul 2	Nivelul 3
Predarea	Predare la nivelul clasei, în baza curriculumului general.	Predare la nivelul clasei sau în grupuri mici, în baza curriculumului general cu adaptări.	Predare în grup foarte mic, sau predare individualizată, în baza curriculumului modificat.
Mărimea grupului	Clasa integrală, cu divizarea în grupuri în funcție de obiectivele învățării.	Grup de 3-7 copii.	Nu mai mult de trei copii,
Evaluarea	Evaluarea regulamentară.	O dată la două săptămâni sau lunar.	Săptămânal.
Contingent implicat	Toți copiii.	Copiii cu risc de eșec școlar, 10-15%.	Copii cu cerințe educaționale complexe, 1-5%

SMNS schimbă, în general, abordările tradiționale asupra educației copiilor cu cerințe educaționale speciale, prezentând avantaje și beneficii clare ale sistemului multi-nivelar asupra segregării și promovării unui învățământ special:

Învățământ special tradițional	vs.	Învățământ în baza sistemului multinivelar de suport
<ul style="list-style-type: none"> • Serviciile sunt separate, dispersate. 	➔	<ul style="list-style-type: none"> • Serviciile de suport sunt integrate în programul de învățământ general.
<ul style="list-style-type: none"> • Psihopedagogii speciali sunt singurii specialiști implicați în furnizarea suportului. 	➔	<ul style="list-style-type: none"> • Tot personalul are responsabilități pentru furnizarea suportului și lucrează coordonat/în comun pentru a răspunde nevoilor copiilor.
<ul style="list-style-type: none"> • Copiii din învățământul general trebuie să eșueze, ca să ajungă să beneficieze de suport, fiind direcționați spre învățământul special. 	➔	<ul style="list-style-type: none"> • Copiii pot obține suportul necesar în cadrul învățământului general, fiind prevenite necesități mai sporite.
<ul style="list-style-type: none"> • Intervențiile de suport nu sunt coordonate, sincronizate. 	➔	<ul style="list-style-type: none"> • Monitorizarea progreselor, bazată pe date, este utilizată pentru a preveni eșecul școlar.

- Nu există sisteme integrate/interdisciplinare clare, care să vizeze diverse domenii (educația generală, educația specială, sănătatea mintală, reabilitarea fizică etc.)

- Intervențiile de suport integrat, multidisciplinar sunt proiectate creativ pentru a satisface nevoile specifice ale fiecărui copil.

Analiza comparativă de mai sus relevă, în mod evident, beneficiile pe care le comportă SMNS în incluziunea copiilor cu cerințe educaționale speciale. Calitatea și eficiența intervențiilor în cadrul SMNS sunt determinate de câțiva factori definatorii:

- adecvarea proiectării și furnizării demersului didactic la diversitatea cerințelor educaționale ale copiilor și potențialului lor de participare la procesul educațional efectiv;
- calitatea și relevanța resurselor existente în instituția de învățământ și alocarea acestora pe baza principiilor suficienței, orientării la nevoi și eficienței;
- competența și calificarea personalului pentru implementarea SMNS, alături de atitudinea corespunzătoare incluziunii autentice;
- colaborarea productivă între toți subiecții educaționali.

În concluzie, organizarea și prestarea, pe principii integrate, a intervențiilor/programelor de sprijin la diferite niveluri ale sistemului de suport intrașcolar este o precondiție esențială pentru achiziționarea de către copii a competențelor adecvate potențialului de dezvoltare și cerințelor lor educaționale.

Bibliografie:

1. COOK C. R., LYON A. R., KUBERGOVIC D., WRIGHT D. B., ZHANG Y. A supportive beliefs intervention to facilitate the implementation of evidence-based practices within a multi-tiered system of supports. *School Mental Health*, 7, 49–60, 2015.
2. Glossary of Educational Terms. Oxford University Press <https://global.oup.com/education/help/glossary/?region=uk#M>
3. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/sustainable-development-goals.html>
4. SUGAI G. Multi-tiered support systems: Features and considerations. Presentation at the annual convention of the International School Psychology Association in Montreal, Quebec, 2012.
5. UTLEY C. A., OBIAKOR F. E. Special issue: Research perspectives on multi-tiered system of support. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 12, 1–2, 2015.

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В УКРАИНЕ

Заплатинская Анна,

кандидат педагогических наук, доцент
Национальный педагогический университет
имени М.П. Драгоманова

Резюме

В статье освещается вопрос внедрения инклюзивной формы обучения в условиях Новой украинской школы (НУШ). Анализируется существующая образовательная система и